

«Η Αθήνα είναι μια πόλη γονατισμένη»

Ο

ποιητής Μιχάλης Γκανάς

Η Κυριακή Μπειόγλου συζητά με τον Μιχάλη Γκανά.

Περιμένοντας τον Μιχάλη Γκανά για αυτή τη συνομιλία σκεφτόμουν ότι είναι πολλές οι φορές που γράφοντας κείμενα για την εφημερίδα σιγοψιθύρισα κάποιο στίχο του. Όπως αυτόν:

*«Η Ελλάδα που λες, δεν είναι μόνο πληγή/Στην μόσικη ώρα καφές με καϊμάκι/ραδιόφωνα και Τι-Βι στις βεράντες,
μπρούντζινο χρώμα, μπρούντζινο σώμα/μπρούντζινο πώμα η Ελλάδα στα χείλη μου».*

Και πολλούς άλλους, από σπουδαία ποιήματα και μεγάλα τραγούδια. Δεν μπορείς να ζητήσεις από έναν ποιητή να σου εξηγήσει τι εννοεί. Αλλωστε, όπως είχε πει κάποτε ο Ρόμπερτ Φροστ, «ποίηση είναι αυτό που χάνεται στη μετάφραση». Αισθάνεσαι απλώς πολύ τυχερός -όπως εγώ σήμερα- που μπορείς να τον γνωρίσεις λίγο καλύτερα· έστω στο πλαίσιο μιας συνέντευξης.

● Ο τόπος που γεννηθήκατε, ο Τσαμαντάς, βρίσκεται στο βορειότερο σημείο της Θεσπρωτίας. Πότε φύγατε από κει;

Εφευγα συνεχώς από τον Τσαμαντά. Το πρώτο ταξίδι ήταν το 1948, όταν ήμουν τεσσάρων χρονών. Θυμάμαι τον στίχο του Τάκη Σινόπουλου: « Είμαι ένας άνθρωπος που έρχεται συνεχώς από τον

Πύργο». Κι εγώ λοιπόν έρχομαι συνεχώς από εκείνα τα μέρη. Ερχομαι και φεύγω.

● Γιατί φύγατε τότε;

Γιατί έπρεπε. Όταν σου λένε οι αντάρτες, που είχαν χάσει τη μάχη της Μουργκάνας και υποχωρούσαν προς την Αλβανία, «πάμε συναγωνιστή», ακόμη κι αν είσαι με τον Ζέρβα, όπως ήταν ο παππούς μου, ακολουθείς. Έτσι μπήκαμε οικογενειακώς αλλά ακουσίως στην Αλβανία, οχτώ άτομα, πέντε γυναίκες, ο παππούς μου, εγώ -τεσσάρων ετών- και ο αδερφός μου ο Κώστας -ενός έτους περίπου. Μαζί μας ήταν και πολλοί άλλοι από τα γύρω χωριά.

Μετά ένα χρόνο περίπου στην Αλβανία, μας πήγανε στην Ουγγαρία από όπου γυρίσαμε στην Ελλάδα το 1954. Αφήσαμε δύο νεκρούς σε ξένα χώματα, τη γιαγιά μου και την 22χρονη θεία μου.

Γυρίσαμε πίσω σε έναν άλλον Τσαμαντά, πολύ χειρότερο από αυτόν που αφήσαμε. Σε μια Ελλάδα που έτρωγε η μύγα σίδερο. Δύσκολα χρόνια, τα καταφέραμε όμως. Σταθήκαμε όρθιοι.

● Μετεμφυλιακά το στοίχημα για τους ανθρώπους σε εκείνα τα μέρη φαντάζομαι ότι ήταν η επιβίωση...

Οχι μόνο. Ήταν να σπάσουν την παράδοση της φάρας που τους ήθελε να είναι αγρότες, κτηνοτρόφοι, γανωτζήδες.

Το επιτακτικό αίτημα των γονέων προς τα παιδιά ήταν να σπουδάσουν, να φύγουν από τη μιζέρια. Να γίνουν κάτι, δάσκαλοι, γιατροί, δικηγόροι...

● Έτσι μπήκατε κι εσείς στη Νομική...

Μπήκα στη Νομική, μολονότι δεν ήθελα να γίνω δικηγόρος. Δεν ήξερα τι ήθελα. Απλώς ήξερα τι δεν ήθελα. Είχε αρχίσει κι αυτό το σκουληκάκι του γραψίματος να δουλεύει από νωρίς.

● Γράφατε δηλαδή από μικρός;

Από το Δημοτικό, όχι συστηματικά, αλλά έγραφα, χωρίς να ξέρω ότι «γράφω».

● Τα έβλεπε κανείς ή τα κρατούσατε κρυφά;

Κανείς δεν τα έβλεπε! Πολύ αργότερα έδειξα κάτι σε έναν καθηγητή μου στο Γυμνάσιο. Οχι σε φιλόλογο, στον γυμναστή μας. Αυτός μου έδωσε να διαβάσω την «Οδύσσεια», σε μετάφραση του Εφταλιώτη, και την ξεκοκάλισα!

Κατέβηκα στην Αθήνα για σπουδές, μπήκα στη Νομική, αλλά δεν βγήκα. Τα παράτησα στα πρόθυρα των πτυχιακών.

Το μυαλό μου έτρεχε αλλού, στα λογοτεχνικά διαβάσματα, στα γραψίματα, στα ποιήματα.

● Τολμούσατε τότε να δηλώνετε ποιητής;

Ευθαρσώς! Προς εαυτόν, φυσικά. Τότε πάντως ένιωθα ποιητής περισσότερο από τώρα μπορώ να πω, που έχω και τη «βούλα» του ποιητή.

Όταν κατέβηκα στην Αθήνα, δούλευα σε ένα εργοστάσιο φερμουάρ, στον Πειραιά, το περίφημο «ZAMA». Εμένα στο Μοναστηράκι και πήγαινα στη δουλειά με τον Ηλεκτρικό.

Κάθε πρωί συνήθιζα να μπαίνω στο ίδιο βαγόνι, πρώτο τρένο πάντα των 5.20, τρίτο βαγόνι. Εξι ώρα άρχιζε η βάρδια ως τις δύο. Εβλεπα λοιπόν κι άλλους κάθε πρωί, που έμπαιναν κι αυτοί στο ίδιο βαγόνι.

Αρχισα να σκέφτομαι τις ζωές τους, από πού ερχόντουσαν και πού να πηγαίνανε... Εφτιαχνα ιστορίες και ένιωθα παντοδύναμος.

● Το Μοναστηράκι ήταν η πρώτη γειτονιά σας;

Ο Τσαμαντιώτης ποιητής Μιχάλης Γκανάς

Ναι. Επρεπε να είμαι πάνω στον άξονα του ηλεκτρικού σιδηρόδρομου για να πηγαίνω στη δουλειά. Εμένα σ' ένα σπίτι, Ερμού 73, μ' έναν άλλο συγχωριανό μου και φίλο εξ απαλών ονύχων, τον Γεράσιμο Λαγό. Είμαστε ακόμα φίλοι! Ήταν ένα διαμέρισμα-γραφείο. Δεν είχε μπάνιο. Πηγαίναμε στα φοιτητικά λουτρά να πλυθούμε.

● Πώς το λήξατε με τη Νομική;

Η Νομική διεκδικούσε κι αυτή το δίκιο της. Μέσω του πατέρα, που έβλεπε αλλιώς τα πράγματα. Τη μαύρη αλήθεια δηλαδή, όπως όλοι οι πατεράδες, να σπουδάσω να έχω έναν μισθό βρέξει-χιονίσει.

Καταφύγιο

●Αλλά του προκύψατε ποιητής...

Αυτό που ήταν το καταφύγιό μου, η ποίηση δηλαδή, ήταν και καταστροφικό γιατί δεν μ' άφηνε να συγκεντρωθώ στο διάβασμα.

Δεν ήταν τόλμη αυτό που έκανα. Ήταν απρονοησία. Αν τα παιδιά μου έκαναν κάτι αντίστοιχο, δεν ξέρω πώς θα αντιδρούσα.

● **Και τι είπε ο πατέρας σας όταν ανακάλυψε πως τα παρατήσατε;**

Στενοχωρήθηκε. Πολύ.

● **Του είπατε ποτέ «είμαι ποιητής»;**

Όχι. Δεν ήθελα να τον προκαλέσω. Ούτε να τον στενοχωρήσω περισσότερο. Κάποια στιγμή αναγκάστηκα να του πω ότι δεν μ' ενδιέφερε η Νομική. Το δέχτηκε, αλλά με βαριά καρδιά.

Ευτυχώς μου βγήκε ο κρυφός άσος που έκρυβα στο μανίκι. Το χαρτί της λογοτεχνίας...

● **Το κατάλαβε αυτό κάποια στιγμή; Σας το αναγνώρισε;**

Ναι. Υπάρχει μια πολύ συγκινητική σκηνή στο ντοκιμαντέρ που γύρισε ο Στέλιος Χαραλαμπίδης, «Με λίγο φως στους ώμους». Καθόμαστε μαζί στη βεράντα του σπιτιού και μιλάει για μένα.

● **Μιλάτε συχνά για τον πατέρα σας αλλά όχι για τη μητέρα σας...**

Η μητέρα μου είναι ένα πρόσωπο ιερό για μένα. Πέθανε πολύ νέα, 58 χρονών. Ήταν αυτή που μας στήριξε όταν φύγαμε μετά τον Εμφύλιο.

Οι ευθύνες μιας ολόκληρης οικογένειας έπεσαν πάνω της και αυτό, αντί να τη λυγίσει, την έκανε πιο δυνατή.

Παλικάρι ήτανε η μάνα μου. Ανεξαρτητοποιήθηκε και έγινε αρχηγός μας, μας κράτησε όλους δεμένους. Δεν πρόλαβε όμως να χαρεί.

● **Και ποιο ποίημα γράψατε γι' αυτήν;**

Εγραψα περισσότερα από ένα. Θα σας πω το πιο σύντομο και παραδοσιακό:

«ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΕΡΥΘΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

*Τα χέρια σου τα κέρναι η Παναγιά εκράτει.
Χιόνιζε στα σεντόνια σου και σ' όλο το κρεβάτι.
Η κόκκινη λιανή γραμμή του πλαστικού σωλήνα,
από τη φανερή πληγή σαν ποταμάκι εκίνα.
Κι έφευγαν απ' τα μάτια σου σκιαγμένα τα τρυγόνια
και μ' έφερναν σ' άλλους καιρούς και στα μικρά μου χρόνια.
Μικρά πολύ πικρά πολύ χτισμένα γύρα γύρα
και μόνο από τη χούφτα σου σπυρί χαράς επήρα».*

● Πώς ξεκινήσατε λοιπόν; Τι δουλειά κάνατε;

Ξεκινήσαμε μ' ένα βιβλιοπωλείο. Ήταν ιδέα της γυναίκας μου (σ.σ. Πόπη Γκανά, εκδότρια του οίκου «Μελάνι»). «Το Δέντρο», Χαριλάου Τρικούπη 13.

Νονά ήταν η Πόπη, από τον στίχο του Σαββόπουλου «τη νύχτα αυτή τη λέτε εσείς φωτιά, εγώ τη λέω δέντρο». Αλλά το εμπορικό μου δαιμόνιο ήταν τέτοιο που σε μια τριετία το ξετίναξα...

Από το '72 είχα αρχίσει να δουλεύω στη «Δωδώνη», στο βιβλιοπωλείο του Βαγγέλη Λάζου, σταμάτησα για το «Δέντρο» και ξαναγύρισα τρέχοντας εκεί.

● Με την Αθήνα πώς τα πηγαίνατε;

Με την Αθήνα είχα αντιδικία. Δύσκολος τόπος για μένα και για όσους ήρθαμε από τα χωριά μας. Ακόμα και τα δημοτικά αγαπημένα τραγούδια μας δυσκολευόμασταν να ακούσουμε γιατί μας λέγανε βλάχους.

Ολοι οι άλλοι λαοί σέβονται την παράδοσή τους και προσπαθούν να την εντάξουν στο σήμερα, κι εμείς τη σνομπάρουμε, τη φτύνουμε.

● Σήμερα πάντως βλέπουμε γύρω μας θλιμμένους και νευρικούς ανθρώπους. Ποια σημάδια διακρίνετε εσείς περπατώντας στους δρόμους της;

Είναι μια γονατισμένη πόλη. «Γαζώνουν χαμηλά τα πολυβόλα/ή σκύβεις ή απογειώνεσαι».

●Πώς έγινε η πρώτη έκδοση των ποιημάτων σας;

Όσο ήμουν στο «Δέντρο» περνούσε ο Φίλιππος Βλάχος, που είχε τις εκδόσεις «Κείμενα»,

μνημειώδεις εκδόσεις, έβγαλε τον Κατσαρό, τον Σαχτούρη, τον Αλεξάνδρου, τον Θεοτόκη, τον Δάλλα κι άλλους.

Είχα δώσει τα ποιήματά μου σε μια κοινή μας φίλη. Τον πέτυχε μια μέρα στο βιβλιοπωλείο και του διάβασε ένα ποίημά μου. «Κάτσε, κάτσε, αυτός είναι καλός! Ποιος είναι;» τη ρώτησε. Εκείνη με έδειξε, ε από τότε αρχίσαμε τη συνεργασία μας, γίναμε φίλοι.

Βγάλαμε τα τρία πρώτα βιβλία, «Μαύρα λιθάρια», «Ακάθιστος Δείπνος», «Μητριά Πατρίδα».

● Πώς ήταν όταν πήρατε το πρώτο βιβλιαράκι τυπωμένο και έλεγε πάνω «Μιχάλης Γκανάς-Ποιήματα»;

Ήταν μεγάλη η συγκίνηση, δεν είδα ξαφνικά το βιβλιαράκι. Είδα πώς έγινε, ψηφίο ψηφίο, κάθε γραμματάκι που έβαζε ο Φίλιππος στη σειρά.

Το πρώτο ποίημα που έφτιαξε το τύπωσε κατευθείαν εκείνη την ώρα, μελάνωσε την πλάκα με τα γράμματα, τις λέξεις, τους στίχους μου, και το πέρασε μετά σε μια μικρή πρέσα. Το τύπωσε.

Θυμάμαι τη μυρωδιά του μελανιού, μαζί με τη μυρωδιά του τσίπουρου.

«Παυσίλυπον» το έλεγε ο Φίλιππος και το τιμούσαμε όσοι συχνάζαμε στα «Κείμενα», που ήταν γνωστό στέκι ποιητών, συγγραφέων και καλλιτεχνών γενικώς.

● Είχατε γίνει πατέρας τότε. Το περιγράψατε αυτό το συναίσθημα σ' ένα ποίημά σας;

Οχι, δεν μπόρεσα να το κάνω. Ούτε τότε, ούτε αργότερα. Είναι περίεργη η γραφή. Μπορεί να το θέλεις πολύ να γράψεις για κάτι που σε έχει συγκλονίσει, αλλά πρέπει να το θέλει κι εκείνη. Αλλιώς δεν γίνεται τίποτε.

● Ο Boucheron στο βιβλίο του «Τι μας διδάσκει η Ιστορία» λέει ότι οι ποιητές ίσως είναι καλύτεροι ιστορικοί, γιατί αντιλαμβάνονται τις αλλαγές μιας εποχής και τις καταγράφουν με πιο ουσιαστικό τρόπο. Εσείς τι λέτε;

Σκέφτομαι τον Καβάφη. Είναι μια τέτοια περίπτωση νομίζω. Το κακό βέβαια είναι ότι η ποίηση διαβάζεται από λίγους.

Αυτό σημαίνει ότι ο μέσος αναγνώστης δεν μαθαίνει Ιστορία από τους ποιητές, αλλά από τους δασκάλους, τους καθηγητές, τους ιστορικούς. Ή από τους δημοσιογράφους.

Ίσως είναι καλύτερα έτσι. Γιατί, για να είναι σε θέση ο αναγνώστης να κρίνει και να αξιολογήσει την άποψη του ποιητή για την Ιστορία, πρέπει να ξέρει Ιστορία.

● Ένας άλλος ποιητής, ο Γουόλτ Γουίτμαν, είχε πει κάποτε κάτι σχετικό: «Για να υπάρχουν μεγάλοι ποιητές, πρέπει να υπάρχουν και μεγάλοι αναγνώστες».

Συμφωνώ απολύτως. Δεν αρκεί ο πομπός, χρειάζεται και ο δέκτης. Να είναι ευαίσθητος. Χρειάζεται, θα έλεγα, να είναι και η εποχή... μεγάλη!

Να συμβαίνουν πράγματα, να κυκλοφορούν ιδέες, να νιώθεις ότι γεννιέται κάτι νέο και να σπεύδεις να το υποδεχτείς. Να είσαι εκεί!

Οπως έγινε τη δεκαετία του '60. Αυτή η έκρηξη ταλέντου, έμπνευσης, κεφιού αλλά και ρήξεων, που

εκδηλώθηκε σε όλες τις τέχνες και όχι μόνο. Το αντίθετο δηλαδή από αυτό που μας συμβαίνει τώρα...

● **Ασχοληθήκατε με τη διαφήμιση, τι σας άφησε αυτή η εμπειρία; Πώς ήταν να βγαίνει ένας ποιητής στη διαφήμιση;**

Ήταν προδοσία για κάποιους. Κι εγώ ένιωθα λίγο άβολα. Εγίνα κειμενογράφος φυσικά, αλλά θα προτιμούσα να ήμουν γραφίστας. Να μην έχω αυτή τη συνεχή τριβή με τη γλώσσα.

Ξέρετε τι θα πει να πρέπει να είσαι συνεχώς έξυπνος, ευρηματικός, χιουμορίστας, δημιουργικός και χαλκέντερος; Κι όταν πας να γράψεις «τα δικά σου», να νιώθεις άδειος;

Εκεί πρέπει να διαλέξεις. Διαφημιστής ή απλός εργάτης της διαφήμισης; Εγώ διάλεξα το δεύτερο.

Το κέρδος μου από τη διαφήμιση είναι η γνωριμία μου με σπουδαίους ανθρώπους. Δεν είναι λίγο.

● **Το '89 βγαίνουν τα «Γυάλινα Γιάννενα» και έτσι επιστρέφετε στην ποίηση;**

Δεν αποκόπηκα ποτέ από την ποίηση. Στα «Γυάλινα Γιάννενα» όμως βρήκα τη δική μου «ποιητική περιοχή». Για να γίνει αυτό, έπρεπε να συμφιλιωθώ με την Αθήνα και οι δύο πατρίδες μου να γίνουν μία.

Η συλλογή μοιράζεται σε ποιήματα για τη γενέτειρα και ποιήματα για την πρωτεύουσα. Δίκαια. Όσο γίνεται, γιατί υπάρχουν πρωτεύοντα και δευτερεύοντα ποιήματα αλλά συνεργάζονται αρμονικά μεταξύ τους. Συνομιλούν και συνωμοτούν υπέρ του συνόλου.

● **Αισθάνεστε κάποια συγγένεια με άλλους ποιητές, Έλληνες ή και ξένους;**

Παλιά ένιωθα πολύ κοντά μου τον Λόρκα και τον Νερούντα. Αργότερα ήρθαν στην «οικογένεια» ο Εντγκαρ Λι Μάστερς και ο Σέιμους Χίνι. «Δικό μου άνθρωπο» θεωρώ τον Ρόμπερτ Φροστ.

Καλά όλα αυτά, αλλά μόνο σε έναν Ρώσο ποιητή αφιέρωσα ένα ποίημά μου. Στον Γιόζεφ Μπρόνσκι, το «ΥΣΤΕΡΟΓΡΑΦΟ ΣΕ ΜΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΗ».

Όσο για τους Έλληνες, ομνύω στην αγία πεντάδα μου. Δημοτικό τραγούδι, Σολωμός, Βιζυηνός, Παπαδιαμάντης, Σεφέρης.

● **Με την «Οδύσσεια» και τον Ομηρο πώς «μπλέξατε»;**

Δεν είχα φανταστεί ποτέ ότι θα έκανα κάτι τέτοιο, να διασκευάσω τον Ομηρο με τον δικό μου τρόπο. Ήταν μια ιδέα, μια παραγγελία του Νώντα Παπαπαγεωργίου την οποία αποδέχτηκα. Και μάλλον σε καλό μάς βγήκε.

● **Πώς σας προέκυψαν οι στίχοι για τραγούδια;**

Ουσιαστικά ξεκίνησε με τον Νίκο Ξυδάκη. Με το «Σουμιτζού» το '83. Δούλευα στη «Δωδώνη» τότε, περνούσε καμιά φορά ο Νίκος, λέγαμε ένα γεια.

Μια μέρα πήρα το θάρρος και του έδωσα κάποιους στίχους, με την ελπίδα ότι θα του αρέσουν και θα συνεργαστούμε.

Και τότε έγινε κάτι που συνήθως βλέπουμε στο σινεμά ή στα βιβλία. Σε μισή ώρα χτύπησε το

τηλέφωνο, ήταν ο Νίκος και μου είπε ότι έγραψε το πρώτο μας τραγούδι. Καταλαβαίνετε τι έπαθα!

Αλησμόνητα

● Το «Σουμιτζού» ήταν αυτό;

Ναι. Ήταν κι άλλα δύο τραγούδια στον δίσκο που δεν πολυακούστηκαν. Πέρασαν κοντά δέκα χρόνια μέχρι να ξαναπάρω επαφή με το τραγούδι.

Ξανάρχισε να μπαίνει το νερό στ' αυλάκι το 1993 με τον «Μικρό Τιτανικό» και το «Να δεις τι σου 'χω για μετά» του Μαχαιρίτσα, ύστερα ήρθε η Ελευθερία Αρβανιτάκη με «Τα κορμιά και τα μαχαίρια» του Ara Digtjian και τα «Τραγούδια για τους μήνες» του Δημήτρη Παπαδημητρίου, «το Ασίκικο πουλάκι» του Μίκη, βαθιά νερά, αλησμόνητες συνεργασίες και φιλίες που κρατούν ακόμη και για πάντα ελπίζω.

● Από το '93 ο Νίκος Ξυδάκης γράφει συστηματικά μουσική για τα «Γυάλινα Γιάννενα», που βγήκε πρόσφατα από το ΜΙΕΤ.

Ο Νίκος έχει πολύ καλή σχέση με την ποίηση. Είναι από τους λίγους συνθέτες που νιώθουν και σέβονται τον λόγο. Είναι πολλά τα χρόνια που ασχολείται με τα ποιήματά μου.

Το '83 ήταν το «Σουμιτζού» και από το '93 και μετά τα «Γυάλινα Γιάννενα» και τα υπόλοιπα βιβλία μου, μέχρι την «Αψινθο». Σαν ένα παράλληλο μουσικό ημερολόγιο.

Είμαστε χαρούμενοι που επιτέλους βγήκε αυτή η δουλειά, χάρη στη σημαντική βοήθεια του Διονύση Καψάλη, κοινού μας φίλου, ποιητή και διευθυντή του ΜΙΕΤ.

● Σας είδα στην αυλή του ΜΙΕΤ στην Πλάκα, ήταν ένα καθηλωτικό αίσθημα αυτό, να διαβάξει ο ίδιος ο ποιητής τα ποιήματά του. Πώς αισθάνεστε εσείς;

Αισθάνομαι πολύ ωραία. Μη νομίζετε και σε μας τους ποιητές αρέσει πού και πού να μας χειροκροτούν...

Οι περισσότεροι ηθοποιοί υπερερμηνεύουν, στομφάρουν, θέλουν να σου δείξουν πού πρέπει να συγκινηθείς και πόσο. Φυσικά υπάρχουν αρκετές και λαμπρές εξαιρέσεις.

● Υπάρχει ένα τραγούδι που αγαπάτε πολύ;

Είναι πολλά, αλλά ξεχωρίζω ένα ηπειρώτικο μοιρολόι. Τη «Μαργιόλα».

«-Σήκου Μαργιόλα από τη γη κι από το μαύρο χώμα, ψυχή καρδούλα μου

-Με τι ποδάρια να σκωθώ και χέρια ν' ακουμπήσω, αχ, ψυχή καρδούλα μου...»

● Η «Χριστουγεννιάτικη Ιστορία» σας τελειώνει με τα παιδιά να φροντίζουν τους γονείς σαν γονείς: «Υπνε, που παίρνεις τα παιδιά/πάρε κι εμάς μαζί σου, με τους ανήλικους γονείς, παιδάκια των παιδιών μας...»

Μεγαλώνοντας νιώθεις την ανάγκη να φροντίσεις τον γονιό σου. Να γίνεις πατέρας του πατέρα σου; Μεγάλη κουβέντα.

Να τον προφυλάξεις ίσως από τον κακό εαυτό του, που έχεις κληρονομήσει σχεδόν απόφιο. Κυρίως τα ελαττώματα...

Είναι σκληρό το ότι οι ηλικιωμένοι δεν έχουν θέση πια μέσα στην κοινωνία. Τους εξόρισαν. Τους έστειλαν στα γηροκομεία πριν από την κρίση και μέσα στην κρίση τούς πήραν πίσω για τις συντάξεις τους.

Πώς να κοιταχτούμε στα μάτια μικροί και μεγάλοι;

● **Ποια είναι αυτά τα πολύτιμα «ψωμάκια της αποδημίας», στα οποία αναφέρεστε στο ποίημα «Προσωπικό»;**

Μέσα σ' όλον αυτόν τον χαμό της καθημερινότητας ενός ζευγαριού, που τσακώνονται για μικρά και μεγάλα πράγματα, φιλιώνουν, αγαπιούνται και ξανατσακώνονται, πρέπει κάποιος να νοιαστεί τα παιδιά.

Κι αυτός δεν φτάνει να είναι άνθρωπος, όπως εγώ, πρέπει να είναι όπως λέει το ποίημα, «πότε άνθρωπος και πότε πουλί», να μπορεί να υπερβεί τον εαυτό του δηλαδή, για να τους δώσει ελπίδα, όνειρο και όρεξη για ζωή.

● **Αν σας ζητούσαν να δώσετε το ποιητικό σας στίγμα μόνο μ' ένα ποίημά σας, θα μπορούσατε να ξεχωρίσετε κάποιος;**

Ναι, θα διάλεγα ένα τρίστιχο. ANTITIMO. «Μόνο το φίδι ξέρει τι θα πει/ν' αλλάζεις το πετσί σου./Γι' αυτό του περισσεύει το φαρμάκι».

● **Κύριε Γκανά, έχετε την εικόνα ενός ιδεατού αναγνώστη όταν γράφετε;**

Να σας πω την αλήθεια δεν πολυσκέφτομαι τον αναγνώστη όταν γράφω. Ίσως να τον σκέφτομαι περισσότερο όταν δεν γράφω.

Γιατί όταν γράφω έχω δίπλα μου τον πιο απαιτητικό και δύσκολο αναγνώστη. Εμένα.

16.02.2018

Πηγή: [Η Εφημερίδα των Συντακτών](#)